

Új világosság jelenék

Hatvanad vasárnap hetének éneke, az *Új világosság jelenék* (EÉ 258) arra példa, hogyan alakították át reformátor eleink keresztény egyházunk évezredes értékeit.

A magyarországi protestáns egyházak már a reformáció első évtizedeiben megkezdték a latin nyelvű gregorián énekkincs anyanyelvre fordítását. Ezek a szertartási énekek azonban a magyarra való átültetésen kívül gyakran tartalmi átdolgozáson is keresztülmentek. Ez a hagyományörző, mégis ízig-vérig protestáns énekanyag a reformáció legrégebb és legjelentősebb énekeskönyvtípusában, az úgynevezett *protestáns graduálokban* maradt fenn.

Az *Új világosság jelenék* kezdetű ének a *Novum sydus emicuit, error vetus conticuit* himnusz magyar nyelvű szövegváltozata, mely egészen a 19. századig a református és az evangélikus éneklés törzsanyagába tartozott. A felépítésükben az egyházi év rendjét követő graduálok rendszerint ezzel az adventi ünnepkörbe tartozó énekkel kezdik a tételek sorát. Így heti énekünk a legjelentősebb graduálforrásokban – a *Batthyány*-, a *Ráday*-, a *Spáczay*-, a *Csurgói*, az *Óvári*, valamint az *Öreg graduálban* is – az első oldalon szerepel.

De miért is volt olyan fontos ez az ének reformátor elődeink számára? *Csomasz Tóth Kálmán* zenetörténész, himnológus, református lelkész így következtet: „Lehetetlen arra nem gondolnunk, hogy a régiek a szöveg kezdetének értelmét összekapcsolták a reformációban felgyulladt új világossággal.” *Trajtler Gábor* pedig ezt mondja az énekről: „A magyar reformációnak valamiféle himnusza lehetett, azért került első énekként a kötetek elejére.”

Az idők során többféle dallammal is összekapcsolódott e szöveg, s míg a graduálforrások egy hajlításokban gazdag, díszes himnuszdallammal közlik, a 18. századi, kottás énekeskönyvek két másik dallamot is rendelnek hozzá. A reformátusok 1778-as „öreg” debreceni énekeskönyvében szövegünk a *Rex Christe factor omnium* himnusz dallamához kapcsolódik, melyet ma a *Jézus, édes emlékezet* (EÉ 360) szöveggel énekelünk; az 1744-es kolozsvári református énekeskönyv első lapján pedig az általunk ismert dallammal találjuk. Ez az erdélyi variáns nem más, mint a graduálokban látható díszes himnuszdallam egyszerűbb formája, melyet letisztult dallamvezetése tett a gyülekezetek számára könnyen megtanulhatóvá.

Mintegy százötven évvel a graduál könyvtípusának eltűnése után és párhuzamosan a 19. században végbemenő újító törekvésekkel – egészen a *Dunántúli énekeskönyv* 1955-ös, bővített kiadásáig – énekünk kikopott a használatból. *Trajtler Gábor* a jelenlegi énektár szerkesztési munkájának idején, a protestáns graduálok tanulmányozása közben figyelt fel e darabra. Megérezve benne az erőteljes reformátori mondanivalót és a magával ragadó kifejezőerőt, az *Egyház, reformáció* fejezetbe illesztve biztosított új helyet az óprotestáns énekköltés értékes darabja számára.

Gárdonyi Zoltán háromszólamú kórusművet, *Sulyok Imre* orgona-előjátékot írt erre az erőteljes dúr hexachord dallamra.